כיתה א' | הלכה ומועדים · חמ"ד | נושא 9 מתוך 17 | טבת | 45 דק'

מנטילת ידיים עד ברכת המזון: סעודה של ברכות

ערכה לכיתה א' על סדר הסעודה: נטילת ידיים וברכתה, חזרה קצרה על ברכות ראשונות, ברכות אחרונות, ומה זה מאכל כשר.

📚 בהתאם לתוכנית הלימודים

לפי תוכנית הלימודים בדינים של משרד החינוך לחמ"ד, **כיתה א'**, הנושא "סעודה": ברכת על נטילת ידיים, ברכות ראשונות- המוציא, עץ אדמה, שהכל; ברכות אחרונות- ברכת המזון, מעין שלוש, בורא נפשות. המושג: "מאכל כשר"

נושא בתוכנית	איפה זה בערכה
ברכת על נטילת ידיים	פתיחה, פעילות נוטלים ידיים בכיתה, הלכה 1, משימת הסדר בדף העבודה
ברכות ראשונות- המוציא, עץ אדמה, שהכל	חזרה קצרה בשקופית 3 ובמשימת ההתאמה; ההרחבה בשיעורי הברכות הקיימים באתר
ברכות אחרונות- ברכת המזון, מעין שלוש, בורא נפשות	הסבר, הלכות 4-6, הפסוק ואכלת ושבעת, שקופית 5 ושאלות 5-8 בבוחן
המושג: "מאכל כשר"	הלכה 7, פעילות בלשי הכשרות עם אריזות, שקופית 6 ושאלות 9-10 בבוחן

המקור: תוכנית הלימודים: הלכה כיתות א-ב, מרחב פדגוגי, משרד החינוך. בכיתות א-ב לומדים מחוברות ודפי עבודה של המורה, ולכן הערכה בנויה סביב דפים מוכנים להדפסה.

🧰 הערכה הקבועה של הנושא

1. מערך שיעור מלא למורה (בעמוד הזה)
2. מצגת קצרה לכיתה, מנוקדת
3. דף עבודה לתלמיד: ניקוד מלא ואותיות גדולות
4. תפזורת עם מחוון
5. בוחן 10 שאלות (100 נקודות) עם מחוון

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים ידעו ליטול ידיים לפני אכילת לחם ולברך על נטילת ידיים.
- התלמידים יחזרו בקצרה על ארבע ברכות ראשונות: המוציא, העץ, האדמה, שהכל.
- התלמידים יבחינו בין שלוש ברכות אחרונות: ברכת המזון, מעין שלוש ובורא נפשות.
- התלמידים יסבירו שמאכל כשר הוא מאכל שהתורה מתירה לנו לאכול, ויזהו סימן כשרות על אריזה.

❓ השאלה הגדולה

לָמָּה מְבָרְכִים גַּם לִפְנֵי הָאוֹכֵל וְגַם אַחֲרָיו?

לפני האוכל מבקשים רשות ומודים על מה שנאכל, ואחריו מודים על השובע. השאלה מחברת את כל חלקי הסעודה לרעיון אחד: הכול מה'.

🧪 פתיחה

הביאו לכיתה נטלה, קערה, מגבת ופרוסת לחם עטופה. הניחו אותם על השולחן בלי להסביר. שאלו: מה אנחנו הולכים לעשות? מה עושים קודם? אספו השערות, ואמרו: היום נלמד את הסדר של סעודה יהודית, מהמים ועד הברכה שאחרי.

📖 הסבר למורה

לפני אכילת לחם נוטלים ידיים, לזכר הכהנים שהיו נוטלים ידיים לפני שאכלו תרומה. הידיים צריכות להיות נקיות. ממלאים נטלה ושופכים על כל יד, יש נוהגים פעמיים ויש נוהגים שלוש פעמים, כל קהילה לפי מנהגה. אחר כך מברכים על נטילת ידיים ומנגבים.

בין הנטילה להמוציא לא מדברים. בוצעים את הלחם, מברכים המוציא לחם מן הארץ, ונוהגים לטבול במלח. חזרה קצרה על ברכות ראשונות: על לחם המוציא, על פרי העץ העץ, על פרי האדמה האדמה, ועל מים, חלב וממתקים שהכל.

אחרי האוכל מודים שוב. על לחם מברכים ברכת המזון, והיא מצווה מן התורה, כמו שכתוב: ואכלת ושבעת וברכת. ברכת המזון ארוכה, ובה מודים על המזון, על הארץ ועל ירושלים.

ברכה מעין שלוש היא ברכה אחת קצרה שיש בה שלושה עניינים. אומרים אותה אחרי עוגה ומאפה, אחרי יין או מיץ ענבים, ואחרי פירות משבעת המינים כמו ענבים, תמרים ורימון. לכן יש לה שמות: על המחיה, על הגפן, על העץ.

על כל שאר המאכלים מברכים בורא נפשות: מים, תפוח, מלפפון, חלב. ברכה אחרונה אומרים רק אחרי שאכלו או שתו כשיעור, ולא אחרי טעימה קטנה. בכיתה א' מספיק לדעת איזו ברכה מתאימה לאיזה מאכל.

מאכל כשר הוא מאכל שהתורה מתירה לאכול. בהמה כשרה מעלה גרה ומפריסה פרסה, ודג כשר יש לו סנפירים וקשקשים. בשר וחלב לא אוכלים יחד, ואחרי בשר מחכים לפני מאכל חלבי. משך ההמתנה תלוי במנהג הבית. בחנות מחפשים על האריזה סימן של כשרות.

⚖️ מה לומדים בכיתה א': ההלכות

1. **נטילת ידיים:** לפני שאוכלים לחם נוטלים ידיים בנטלה ומברכים על נטילת ידיים. אחר כך מנגבים, ולא מדברים עד המוציא. (שולחן ערוך, הלכות נטילת ידיים)

2. **המוציא פותח את הסעודה:** על הלחם מברכים המוציא. הברכה פוטרת את כל מה שאוכלים בסעודה. (שולחן ערוך, הלכות בציעת הפת)
3. **חזרה: ברכות ראשונות:** על פרי מהעץ מברכים העץ. על פרי מהאדמה מברכים האדמה. על מים, חלב וממתקים מברכים שהכל. (שולחן ערוך, הלכות ברכות הפירות)
4. **ברכת המזון:** אחרי שאכלנו לחם מברכים ברכת המזון. זו מצווה מן התורה. (שולחן ערוך, הלכות ברכת המזון)
5. **מעין שלוש:** אחרי עוגה, יין או מיץ ענבים, ופירות משבעת המינים, מברכים ברכה אחת קצרה: מעין שלוש. (שולחן ערוך אורח חיים רח)
6. **בורא נפשות:** אחרי מים, תפוח, ירקות, חלב וכל השאר מברכים בורא נפשות. (שולחן ערוך, הלכות ברכות)
7. **מאכל כשר:** אוכלים רק מאכל כשר, שהתורה מתירה. לא אוכלים בשר וחלב יחד. על אריזה מחפשים סימן כשרות. (שולחן ערוך יורה דעה, הלכות בשר בחלב)

כל קהילה נוהגת לפי מנהגה ולפי פסיקת רבה.

📜 פסוקים לשיעור

> וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ

(דברים ח, י; נבדק מול מכון ממרא)

המקור לברכת המזון: אוכלים, שבעים ומודים לה'.

> זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכֹּל הַבְּהֵמָה

(ויקרא יא, ב; נבדק מול מכון ממרא)

התורה עצמה אומרת מה מותר לאכול: מכאן המושג מאכל כשר.

📚 סיפור לקריאה בקול

בְּשַׁבָּת בַּצָּהֳרַיִים, כָּל הַמִּשְׁפָּחָה יָשְׁבָה לְיַד הַשּׁוּלְחָן.

אָח קָטָן רָצָה לֶאֱכוֹל מִיָּד אֶת הֶחַלָּה.

אֲחוֹתוֹ אָמְרָה: רֶגַע, קוֹדֶם נוֹטְלִים יָדַיִים.

הֵם שָׁפְכוּ מַיִם מֵהַנַּטְלָה וּבֵרְכוּ יַחַד.

אַחַר כָּךְ בֵּרְכוּ הַמּוֹצִיא, וְטָבְלוּ בְּמֶלַח.

בְּסוֹף הָאֲרוּחָה כּוּלָּם הָיוּ שְׂבֵעִים וּשְׂמֵחִים.

סַבָּא אָמַר: עַכְשָׁיו מוֹדִים לָה' עַל הַכּוֹל.

כּוּלָּם שָׁרוּ אֶת בִּרְכַּת הַמָּזוֹן.

הָאָח הַקָּטָן חִיֵּךְ: הַבֶּטֶן מְלֵאָה וְהַלֵּב שָׂמֵחַ.

שאלות על הסיפור:

1. מה עשו המשפחה לפני שאכלו את החלה?
2. איזו ברכה אמרו אחרי הארוחה?
3. למה לדעתכם מודים לה' גם אחרי שכבר שבענו?

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

1. פתיחה: נטלה, קערה, מגבת ולחם על השולחן, מה עושים קודם? (4 דקות)
2. הדגמה ותרגול: נוטלים ידיים בכיתה, מברכים על נטילת ידיים (8 דקות)
3. קריאת הסיפור ושאלות לכיתה (5 דקות)
4. חזרה קצרה על ברכות ראשונות והסבר על שלוש ברכות אחרונות, בעזרת המצגת (9 דקות)
5. פעילות: בלשי הכשרות ומיון ברכות אחרונות (10 דקות)
6. דף עבודה בכיתה, המורה קוראת בקול (6 דקות)
7. סיכום: ואכלת ושבעת וברכת, וכל ילד אומר ברכה אחת שלמד (3 דקות)

🎲 פעילות: בלשי הכשרות ושלוש קופסאות של תודה

מה מכינים: אריזות ריקות ונקיות עם סימני כשרות, מדבקות ירוקות, שלוש קופסאות עם שלטים, תמונות של לחם, עוגה, ענבים, תמרים, מים, תפוח, מלפפון וחלב.

1. על השולחן אריזות ריקות של מוצרי מזון, ותמונות של מאכלים.
2. הבלשים מחפשים על כל אריזה סימן כשרות ומסמנים במדבקה ירוקה.

3. מכינים שלוש קופסאות: ברכת המזון, מעין שלוש, בורא נפשות.
4. כל ילד מושך תמונה של מאכל ומכניס אותה לקופסה הנכונה.
5. פותחים כל קופסה יחד ובודקים.

משחק תנועה / שיר: משחק לפני ואחרי: המורה מראה תמונה של מאכל. כשהיא אומרת לפני, הילדים קוראים את הברכה הראשונה. כשהיא אומרת אחרי, הם קוראים את הברכה האחרונה.

🤝 התאמה לכל התלמידים

תמיכה: לילדים שעוד לא קוראים: להשתמש בתמונות ובצבעים לכל ברכה אחרונה, ולענות בעל פה עם המורה.

אתגר: לקוראים חזקים: למצוא בסידור את ברכת מעין שלוש ולמצוא בה את שלוש המילים על המחיה, על הגפן, על העץ.

🏠 מכתב קצר להורים

היום למדנו את סדר הסעודה: נוטלים ידיים, מברכים המוציא, ובסוף מודים לה' בברכה אחרונה. למדנו גם שמאכל כשר הוא מאכל שהתורה מתירה. בארוחה הבאה בקשו מהילד להראות לכם את הנטילה, ולבחור יחד את הברכה האחרונה המתאימה.

💡 הערות למורה

- אלרגיות: בודקים מראש לפני שמביאים לחם, עוגה או פירות לכיתה. אפשר לעבוד עם תמונות בלבד.
- מספר השפיכות בנטילה ומשך ההמתנה בין בשר לחלב תלויים במנהג. אומרים: כל בית לפי מנהגו.
- בבוחן ובדף העבודה בחרנו מאכלים שהברכה עליהם ברורה, כדי לא לבלבל.
- אם אוכלים יחד בכיתה, זו הזדמנות טובה לתרגל ברכה אחרונה באמת.

📝 בדף העבודה

4 משימות קצרות עם ניקוד מלא ואותיות גדולות, ומחוון בעמוד השני. אפשר לצרף את התפזורת כמשימת המשך.

לדף העבודה ←

🔗 עוד באתר על הנושא

- למה מברכים לפני שאוכלים?

- עץ או אדמה?
- המוציא ושהכל

מקורות

- תוכנית הלימודים: הלכה כיתות א-ב (משרד החינוך, מרחב פדגוגי)
- דברים ח, י (מכון ממרא)
- ויקרא יא, ב (מכון ממרא)

החומר נכתב במקור לאתר. הניקוד נעשה בעזרת מנקד ממוחשב (דיקטה) ונבדק במדגם. נוצר בבינה מלאכותית.

מחוון: סעודה וברכות

1. 1. נוֹטְלִים יָדַיִים · 2. מְבָרְכִים הַמּוֹצִיא · 3. אוֹכְלִים אֶת הַסְּעוּדָה · 4. מְבָרְכִים בִּרְכַּת הַמָּזוֹן
2. לֶחֶם ← הַמּוֹצִיא · תַּפּוּחַ ← הָעֵץ · חָלָב ← שֶׁהַכֹּל
3. בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת
4. ציור אישי. לבדוק שהציור מתאים לנושא, ולעודד לכתוב מילה אחת.